

Lördagen den 21 Februari 1874.

Kammaren sammanträdde kl. 10 f. m.

Justerades åtta protokollsutdrag för den 20 och protokollet för den 11 dennes.

Herr Odencrants: Jag får anhålla om tre veckors ledighet från riksdagsgöromålen, räknadt från och med den 25 i denna månad.

Denna anhållan bifölls.

Efter ånyo skedd föredragning af Konstitutions-Utskottets den 18 och 20 dennes bordlagda utlåtande N:o 1, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition till Riksdagen med förslag till förändrad lydelse af 36 § Regeringsformen; antogs förslaget att hvila till vidare grundlagsenlig behandling.

Föredrogs ånyo Konstitutions-Utskottets den 18 och 20 dennes bordlagda Utlåtande N:o 2, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition till Riksdagen med förslag till förändrad lydelse af 80 § Regeringsformen.

Herr Berg: Fullt uppskattande det konstitutionela i Regeringens uppfattning af det Riksdagens beslut, som föranledt den nådiga proposition, som af Konstitutions-Utskottet i nu föreliggande betänkande blifvit behandladt, tillåter jag mig dock att såsom en varm vän af indelningsverket göra en invändning mot detta betänkande. Jag ber då att få fästa uppmärksamheten derpå, att detta Riksdagens beslut tillkom med en högst ringa majoritet i denna Kammare, och att denna majoritet tyvärr kom till stånd dels genom en händelse,

nemligen derigenom att tre ledamöter voro frånvarande; dels genom försummelse, ty hade dessa varit tillstädes, så hade Första Kammarens beslut icke blifvit sådant det nu blef. Men förutom att detta beslut tillkom med en så ringa pluralitet är det en annan omständighet, som äfven bör tagas i betraktande, nemligen den, att de, som ingingo på det af StatsUtskottet då framlagda förslaget, gjorde detta med vilkor att ett starkt försvar skulle vinnas, och de flesta gjorde sig en förhoppning att på detta sätt ernå ett sådant. Om nu detta vilkor icke blifver uppfyllt — och jag får erkänna, att jag icke tror derpå och knappt en gång önskar det — då förfaller ju detta Riksdagens beslut, och då blir Kongl. Maj:ts proposition grundad på en missuppfattning. Af dessa anledningar finner jag mig manad att begära afslag å betänkandet; men jag förbehåller mig att, ifall jag skulle blifva ensam i detta yrkande och ifall jag skulle få höra några verkliga skäl för bifall till denna grundlagsförändring, i sådant fall få förena mig med reservanterne.

Herr von Ehrenheim: Ehuru jag icke kan godkänna de förutsättningar, under hvilka Kongl. Maj:ts ifrågavarande proposition tillkommit, så har jag likväl icke af denna anledning trott mig böra motsätta mig ett tillägg till den 80 § Regeringsformen, hvilket ju i alla händelser skulle kunna vara välbetänt, ifall förändrade förhållanden skulle inträda. Men om ett sådant tillägg bör göras, har jag såsom ledamot af det Utskott. som det i första hand tillkommer att derom yttra sig, ansett det vara min skyldighet att tillse, att de konstitutionela garantierna rörande de nya förhållandena blifva så stora, som dermed möjligen kan låta sig förenas. Måhända blifver det svårt att få dem så stora, som de, hvilka ligga i det nuvarande indelningsverket, der medien till aflöning af befäl och trupper äro Kongl. Maj:t i stor utsträckning tillförsäkrade, och grunderna därför icke kunna rubbas utan genom statsmakternas ömsesidiga medgifvande; men större trygghet än den, som skulle uppstå genom antagande af Kongl. Maj:ts proposition, synes mig dock böra kunna vinnas. Det heter i den Kongl. propositionen: Varder genom särskild lag, med indelningsverkets upphäfvande, annan grund lagd för ordnandet af krigsmakten till lands och sjös, då må ej ändring i sådan lag göras utan af Konungen och Riksdagen samfaldt. Detta uttryck: "annan grund för ordnandet af krigsmakten" är mångtydigt i lika hög grad som den bekanta frasen: "ett fullt tillfredsställande försvar", och för min del tror jag, att det icke skall komma att saknas röster, hvilka vilja hänföra till "grunden" alldeles för få bestämmelser. Det ligger temligen nära till hands att säga, att grunden för ett försvar, bygd på allmän värnepligt, innefattar allenast bestämmelserna derom att medborgarne skola stå viss tid i krigstjänst, samt de bestämmelser som kunna vara nödvändiga för att åstadkomma uppfyllandet deraf. Men dermed är ju ingenting annat vunnet än ett försvar på papperet. Min uppfattning är således den, att om denna lag skall medföra någon konstitutionel trygghet, så måste den omfatta vida flera bestämmelser, såsom i första hand om öfningstider och befäl samt, såvidt ske kan, om medien. Allt detta synes mig icke

vara uttryckt med ordet "grund", ehuru jag erkänner att man med en välvillig tolkning kan deri inlägga mycket, men det ligger likväl icke nödvändigtvis i det uti Kongl. Maj:ts proposition begagnade uttrycket. Af detta skäl har jag förenat mig med de ledamöter af Konstitutions-Utskottet, hvilka önskat en annan uppställning, deri det skulle tillkännagifvas, att icke blott "grunden" utan sjelfva ordnandet af krigsmakten vore föremål för den särskilda lagen; och vi hafva derfore förenat oss om följande förslag: "Varder, med indelningsverkets upphäfvande, krigsmakten till lands och sjös genom särskild lag ordnad på annat sätt, då må ej ändring i sådan lag göras utan af Konungen och Riksdagen samfäldt".

För den händelse att Kammaren skulle vilja uttala sitt intresse för en bestämdare form af det ifrågavarande tillägget, så anhåller jag att Kammaren behagade till Konstitutions-Utskottet återremittera betänkandet.

Hans Excellens Herr Justitie-statsministern Adlercreutz: Om det vore ifråga att nu definitivt antaga eller förkasta det förslag, som af Kongl. Maj:t blifvit framställt, kunde jag iatta den förste talarens invändningar, hvilka gingo ut derpå, att man i sakens närvarande skick och innan man visste, huruvida indelningsverket komme att afskaffas och försvarsorganisationen byggas på en annan grund eller icke, ej borde gifva sig in på en grundlagsändring. Då emellertid frågan nu icke kan gälla något annat än att antaga förslaget att hvilat till vidare grundlagsenlig behandling, så har man ju sedermera alltid i sin hand att sätta det slutliga afgörandet i förbindelse med frågan, huruvida en ny försvarsorganisation kommer till stånd eller icke. Och då saken kommit så långt, är jag helt och hållet af samma tanke som talaren, att man bör noga se till, det den nya organisationen blifver på allt möjligt sätt stärkt och befästad.

Med Herrar reservanter är jag likaledes ense i det hufvudsyfte, som föranledt dem att framlägga ett förändradt redaktionsförslag af det i fråga satta tillägget till 80 § Regeringsformen. Jag önskar lika varmt som de, att den nya försvarsorganisationen måtte i grundlagen erhålla allt skydd som möjligt är. Då jag således i hufvudsaken står på samma linie med dem, så skulle det varit mig mycket angenämt, om vi äfven kunnat vara ense i sjelfva slutet. Men vid granskning af reservanternes förslag och motiven dertill har jag dock icke kunnat finna annat, än att det Kongl. förslaget eger ett bestämdt företräde; och jag vill söka att framlägga skälen för denna min åsigt. Reservanterne medgifva, att enligt det Kongl. förslaget en viss yttre likhet skulle uppkomma mellan de blifvande två momenten i 80 §, derutinnan att i det första momentet komme att omtalas indelningsverkets hufvudgrunder och i det andra den nya grunden för försvarsorganisationen. Men de tillägga, att denna likhet torde endast blifva skenbar, enär för närvarande ordet hufvudgrunder i första momentet afsäga icke blott sättet för arméns förseende med manskap, utan äfven aflöningen såväl för detta som för befälet, medan det å andra sidan icke torde kunna antagas, att en lag, som skulle

skulle innefatta "grunden för krigsmaktens ordnande", kunde ingå i bestämmelser med afseende på öfningstider, de medel, som för ändamålet borde utgå m. m. Jag vill härvid erinra, att grunden för en försvarsorganisation såväl som för hvarje annan sak kan läggas löst och den kan läggas fast. För en "fast" grundläggning af en försvarsorganisation, sådan som jag önskar den, torde det ingalunda vara främmande att söka nödiga garantier icke blott för den behöfliga öfningstiden, utan äfven för de medel, som erfordras för att uppehålla organisationen. Skulle emellertid någon tvekan förefinnas i detta afseende, ber jag att få fästa uppmärksamheten derpå, att det, enligt ordalydelsen i förslaget, icke är omedelbart för grunden, som grundlagens skydd begäres, utan för den lag, genom hvilken grunden skall läggas, således för alla de bestämmelser, som i nämnda lag komma att intagas. Reservanterne mena emellertid, såsom jag redan anmärkt, att i en sådan lag icke skulle kunna ingå bestämmelser i afseende på öfningstid, medel m. m. Den talare, som hade ordet näst före mig, gjorde visserligen ett medgifvande i detta afseende; men i reservationen står dock, att man icke kan vänta sig något sådant; och då jag förmodar, att de öfrige reservanterne stå kvar vid samma mening, ber jag att till sakens upplysande få framdraga ett exempel från ett annat område. I vår senaste fattigvårdsförordning finnas intagna detaljbestämmelser i afseende på fattigvården; vi hafva äfven sedan några år tillbaka tillkomna förordningar angående hushållningen med statens skogar. Om jag nu säger, att genom dessa lagar en ny grund är lagd för fattigvårdens ordnande och en ny grund för hushållningen med statens skogar, så torde det, hvarken efter språkbrukets eller efter logikens fordringar, kunna med fog mot mig anmärkas, att jag ifrågasatt verkligheten deraf, att i de nämnda lagarne detaljbestämmelser finnas innefattade, hvarigenom dessa ärenden blifvit mera eller mindre fullständigt ordnade, och ännu mindre, att jag skulle förnekat möjligheten af ett sådant förhållande. Orsaken, hvarför jag icke nämnde dessa bestämmelser, var helt enkelt den, att jag för mitt ändamål icke hade anledning att tala om annat än sjelfva grunden. Så äfven här. För det ändamål, som detta moment afser, har jag icke behof att tala om annat än grunden, och därför lemnar jag derhän, huru långt detaljbestämmelserna skola gå; men häri ligger icke något hinder för att i den blifvande lagen inlägga de detaljbestämmelser, som finnas nödvändiga. Det blifver naturligtvis en omsorg och en ytterst viktig och maktpåliggande omsorg för dem, som skola stifta den nya lagen, att se till, att alla erforderliga garantier blifva intagna i densamma.

Nu gå dock reservanterne så långt i sin skepticisim, att de anse, att, äfven om sådana bestämmelser införas i lagen, det dock skall vara ovisst, huruvida det dermed äsyftade skyddet skall kunna göra sig i verkligheten gällande. Men går farhågan så långt, att icke ens en under grundlagens skydd stiftad lag kan tänkas blifva orubbadt gällande, då vet jag icke hvad som skall hjälpa, och då lär icke heller reservanternes förslag kunna göra det. För min del är jag

icke en sådan pessimist; och jag vill därför, efter att nu hafva upptagit anmärkningarne mot Kongl. Maj:ts förslag, öfvergå till en granskning af reservanternes.

Reservanterne kunna icke neka dertill, att i den nya lagen en grund skall läggas för arméorganisationen. Orsaken, hvarför de icke äro nöjde med uttrycken i det Kongl. förslaget, är, såsom jag redan nämnt, den, att de anse, att dessa uttryck borde innefatta något mera än hvad de göra, och att säkerhet icke annorledes kan vinnas, att vissa bestämmelser, som böra upptagas i den särskilda lagen, verkligen komma att der inflyta, såvida sådant icke uttryckligen säges i det föreslagna grundlagstillägget. Jag måste då antaga, att reservanterne med sitt förslag åsyftat att på det nogaste precisera hvad som skall stå i den nya lagen, så att icke något mera eller mindre kommer derin. Detta synes mig dock vara en farlig väg att beträda och en farlig tolkning att gifva sig in på; och reservanterne hafva efter min tro icke heller kommit rätt lyckligt derigenom. Huru än en arméorganisation kan komma att uppgöras, så är det knappt tänkbart, att de mest minutiösa detaljer skola kunna införas i en lag, sådana som här är i fråga. Och vore det äfven möjligt, så framställer sig en annan fråga, nemligen den huruvida det vore principiellt riktigt, att icke några detaljer i en arméorganisation skulle tillhöra Konungen ensam, utan alla samtliga afgöras af Konungen och Riksdagen gemensamt. Till en sådan tolkning gifver reservanternes förslag en i viss mån berättigad anledning. Om således detta förslag å ena sidan kan sägas antyda ett något för mycket, så synes det mig å andra sidan innehålla något för litet, och det just i afseende på den af reservanterne framhållna frågan, huruvida man i den särskilda lagen skall kunna tillförsäkra försvarsorganisationen de nödiga medlen. En sådan garanti synes mig vida lättare låta hänföra sig till grunden för ordnandet än till sjelfva ordnandet af krigsmakten.

Utom hvad angår den blifvande lagens innehåll, finnes en annan sida af saken, som bör beaktas. Det är af mycket stor vikt, att den här omtalade lagen blifver af den beskaffenhet, att den utan all tvekan faller under det nya momentet af 80 §, och att det icke kan uppkomma något tvifvel om, hvilken lag som skall hafva det åsyftade skyddet. Om min anmärkning är riktig, att alla detaljbestämmelser icke kunna innefattas i lagen, så skulle reservanternes förslag kunna gifva anledning till en så beskaffad invändning, att, då lagen icke i allt uppfyller de fordringar, som andra momentet af 80 § ställer på densamma, så kan den icke heller erhålla det skydd, som grundlagen eljest skulle hafva lemnat. Härvid företer sig nemligen det förhållande, att ju lägre jag i grundlagsparagrafen sätter fordringarne på hvad den särskilda lagen skall innehålla, desto säkrare komma *alla* denna lags bestämmelser att falla under grundlagens skydd; och tvärtom, ju högre jag sätter fordringarna på lagen, då jag omtalar den i grundlagsparagrafen, desto ovissare blifver det om ens *någon* af lagens bestämmelser faller under det åsyftade skyddet. Derför utan har det i Kongl. Maj:ts förslag blifvit afsedt att på den nya lagen sätta en prägel, som skulle för alltid utmärka, att det är just den lagen och ingen annan, som afses i 80 § Regeringsformen. För-

slaget är nemligen så formuleradt, att det tydligen säges, det lagen jemte sina bestämmelser i afseende på den nya organisationen, skall innehålla indelningsverkets upphäfvande. Enligt reservanternes förslag är det visserligen möjligt, att upphäfvandet kan ske i samma lag; men det är icke så uppstådt, att det sätter detta bestämda karaktersmärke på den nya lagen.

Till allt detta kommer nu ytterligare, såsom reservanterne sjelfve erkänna, harmonien i redaktionen mellan första och andra momenten af paragrafen enligt Kongl. Maj:ts förslag.

Ehuru jag således i hufvudsaken är ense med reservanterne och skänker mitt fulla erkännande åt det aktningsvärda bemödandet att betrygga den nya försvarsorganisationen, så kan jag, med afseende å det företräde jag anser Kongl. Maj:ts förslag ega, icke annat än förorda bifall till detsamma.

Herr Hallenborg: Det skulle tyckas vid genomläsandet af detta betänkande, som hade det funnits två särskilda meningar inom Utskottet, nemligen en som ville betrygga och en som icke ville betrygga den blifvande arméorganisationslagen. Jag tror likvisst, att, om man vill något granska de båda förslag som blifvit framställda, skall man finna, att de konstitutionela garantier, som reservanterne trott sig finna i sitt förslag, visserligen icke äro der mera till finnandes än i Kongl. Maj:ts förslag; ty likasom ordet "grund" kan vara mångtydigt, likaså kan uttrycket "ordnande" vara det, och den, som vill försöka att icke låta grundlagens bestämmelser vara gällande, kan verkligen komma ifrån dem både på det ena och andra sättet. Konstitutions-Utskottet har i denna fråga icke låtit sig ledas af någon annan känsla än grannlagenhetens. Då Riksdagen sistlidne är anhöll, att Kongl. Maj:t måtte låta utarbета och framlägga ett förslag till ny härordning och Riksdagen uttalade det förtroende till Kongl. Maj:t, att han skulle kunna åstadkomma något sådant, samt Kongl. Maj:t nu framkommit med ett förslag till grundlagsändring, hvilket han anser tillräckligt för det förslag, om hvilket *han ensam* ännu har kännedom, så synes det mig, att man bör visa Kongl. Maj:t i denna fråga det förtroende, att man icke, så att säga, går honom i förväg. Om det skulle visa sig, att det blifvande förslaget, då det en gång kommer fram, är af beskaffenhet att på allt sätt böra betryggas, så har man ju tid att i denna syftning göra hvilka bestämmelser, som man kan finna behöfliga. Jag ber att få försäkra, att, om jag i denna fråga skiljt mig från denna Kammares öfrige ledamöter i Konstitutions-Utskottet, så har detta skett, icke derföre att jag icke skulle önska en stark och betryggad arméorganisation, utan af det skäl jag nyss anfört. Jag yrkar bifall till Konstitutions-Utskottets hemställan.

Herr Bergstedt: Såsom det synes af det föreliggande betänkandet, har jag icke öfvervarit detta ärendes slutliga behandling inom Utskottet; och jag har desto hellre velat tillkännagifva detta för Kammarerna, som jag icke kan fullt instämma i de grunder, hvilka i betänkandet blifvit anförda för bifall till Kongl. Maj:ts förslag. Då Riksdagen förlidet är aflät sin underdåniga skrifvelse till Kongl.

Maj:t, var jag bland dem, som med sina röster bidrogo till fattande af beslutet derom; och jag gjorde det under den förutsättningen, att det nya försvar, som komme att af statsmakterna beslutas, skulle ställas under sådana garantier af grundlag och annan lag, att något ensidigt försök till rubbning i detsamma från Riksdagens sida icke skulle kunna gå för sig. Jag tror också, att det af dessa orsaker var en allmän föreställning i denna Kammare, att en grundlagsändring vore behöfzig, i hvilken bestämmelser skulle införas, afsedda att förekomma, att de ekonomiska baser, som borde efterträda indelningsverket, skulle kunna dragas under gemensam omröstning enligt 65 § Riksdags-ordningen. Att Kongl. Maj:t genom sitt förslag till ändring äfvenledes afsett detta, har icke varit för mig oklart. Äfven om icke Hans Excellens Justitie-statsministern hade i det yttrande han nyss afgifvit lagt sådant tydligt i dagen. Kongl. Maj:ts mening; har utan tvifvel varit att åt de blifvande grundvalarne för den nya organisationen bereda samma trygghet genom grundlagen, som i 80 § Regeringsformen är tillerkänd åt indelningsverket, knektekontrakten och öfriga ekonomiska anordningar, som dermed stå i samband. Jag tror dock icke, att denna afsigt blifvit genom det framlagda förslaget verkligen vunnen. I sitt försvar för detsamma har Herr Justitie-statsministern sagt, att man komme att hafva fria händer att i den blifvande lagen intagna sådana bestämmelser, att tillräckliga garantier vunnas för att ingen ensidig förändring i densamma kunde företagas. Detta må vara sannt, men då vet jag icke, hvartill en ändring i grundlagen skulle vara behöfzig, som icke innehåller något annat, än hvad Regeringsformen redan bestämmer, nemligen att alla *lagar* skola stiftas af Konungen och Riksdagen gemensamt. Men det är en annan sak, som gifver mig anledning att tvifla på lämpligheten af Kongl. Maj:ts förslag. Jag har hört en ganska allmän uppfattning af detta förslag sådan att det går ut på att tillförsäkra *grunderna* för den nya försvarsorganisationen sådana garantier, att de icke kunna ensidigt rubbas af någondera statsmakten. Men grunderna omfatta bestämmelser i afseende på öfningstider, regementenas förseende med befäl, o. s. v. Dessa grunder rubbas icke; de stå kvar på papperet, äfven om någon omständighet skulle föranleda Riksdagen att ett eller annat är indraga de för öfningarne erforderliga medlen. Sådant skulle mycket väl kunna ske och grunderna i alla händelser sägas stå orubbade kvar. Man kan jemföra en sådan ställning med en persons förhållande till en bank, med hvilken han har kontrakt på kreditiv eller upp- och afskrifningsräkning; äfven om han icke begagnar sig af sitt kreditiv eller gör någon insättning på sin upp- och afskrifningsräkning, så är hans rättsliga förhållande till banken likväl detsamma och kontraktet står orubbadt kvar. Detta är endast ett exempel; men det kan dock hafva sin tillämpning, och jag tror, att förhållandet här kan blifva ganska liknande. Hade deremot i det föreslagna tillägget talats om *andra finansiella grunder*, så hade dessa grunder kommit i samma ställning till grundlagen, som knektekontrakten och indelningsverket nu intaga. Jag tror nog, att de fleste förutsätta, det äfven den nya försvarsorganisationen skall i sina motsvarande delar erhålla en lika skyddad ställning som den gamla; men efter

min öfvertygelse har man icke med det blotta ordet *grund*, som står i det Kongl. förslaget, gifvit en sådan formulering åt uttrycket, att det kan sägas vara bestämdt angifvet, det fråga här är äfven om de ekonomiska grunder, som Riksdagen bör anvisa till det nya försvarrets ordnande. Jag vet, att detta förslag har blifvit fattadt såsom ett förtroende-votum till representationens fosterländska tänkesätt, att icke för hvarje tillfälle neka de anslag, som omständigheterna fordra. Men jag vet äfven, såsom jag nu antydt, att man på samma gång gifvit den tolkningen deråt, att det i detta förslag icke skulle ligga något hinder för Riksdagen att ett eller annat år göra ganska betydliga förändringar i tillämpningen af grunderna; och deri har man då funnit ett så stort företräde hos det Kongl. förslaget, att man trott sig böra på den grunden bifalla detsamma. Principen har man sålunda ansett fullt skyddad genom grundlagen, utan att derigenom någon inskränkning skett i Riksdagens makt att förfoga öfver medlen och vid hvarje tillfälle afgöra saken genom en gemensam votering. Jag har hört dessa argument på fullt allvar framställas; och att de blifvit framställda, har för mig icke varit någon rekommendation för det af Kongl. Maj:t föreslagna grundlagstillägget. Icke heller reservanternes förslag kan jag finna tillräckligt betryggande; utan skulle jag för min del i den i fråga satta grundlagsändringen helst vilja hafva uttryckt något sådant som detta: varder genom särskild lag, med indelningsverkets upphäfvande, annan grund, än knektekontrakter och indelningsverket, lagd för ordnandet af krigsmakten till lands och sjös, då må icke i de statsdomäner, fonder, räntor eller bevillningar, som för ändamålet anvisas, någon förändring göras, utan af Konungen och Riksdagen gemensamt. Så ungefär föreställer jag mig, att deras mening var, som tillika med mig biträdde den underdåniga skrifvelse, som af sistlidne Riksdag afläts till Kongl. Maj:t; och det skulle hafva gladt mig, om jag i Kongl. Maj:ts förslag funnit en så uttrycklig formulering för 80 § Regeringsformen, att ingen menniska kunnat tänka på att bringa 65 § Riksdags-ordningen i användning i fråga om de anslagna medlen, men med bibehållande af sjelfva grunden. Jag vill nu icke formulera något förslag, utan afvaktar fortsättningen af diskussionen. Tills vidare sluter jag mig närmast till den åsigt som af reservanterne blifvit uttalad.

Herr von Möller: En ledamot af Konstitutions-Utskottet, hvilken omfattat pluralitetens åsigt, förklarade nyss, att det varit en grannlagenhets känsla, som dikterat Utskottets beslut i denna fråga. Det skulle deraf vilja synas, som om vi andra, hvilka icke delat pluralitetens mening, ej hyst denna grannlagenhets känsla; men jag ber att få erinra om, att det finnes något högre än grannlagenhets känslan — och det är känslan för hvad man anser vara det rätta samt skyldigheten att följa sin öfvertygelse.

Samme talare yttrade, att uttrycket "ordnande" lika så väl som ordet "grund" vore mångtydigt. Jag medgifver detta, men jag anser att ordet "grund" kan vara *mera* mångtydigt, ty är en sak en gång faktiskt ordnad, så torde den vara mindre underkastad förtydning.

Hans Excellens Herr Justitie-statsministern erkände sig vara med reservanterne ense i afseende på den hufvudsyftning, som föranlett reservationen, men han kunde icke gilla det resultat, hvartill vi kommit. Han fann i reservanternes yttrande något för mycket och något för litet eller, för att tala med Ehrensvärd, en brist i ett slags godt, och han framhöll det för det blifvande förslagets antagande fördelaktiga uti att sätta fordringarne på detsamma uti grundlagsparagrafen lågt. Reservanterne äro af en annan åsigt: vi hafva funnit fordringarne vara satta för lågt och äro öfvertygade om, att ju mera specificerad lagen blefve, dess mera betryggande vore den. Åtminstone skulle jag och många med mig, hvilka vid sistlidne riksdag icke tillhörde den sidan, som röstade för den bekanta skrifvelsen till Kongl. Maj:t, nu önska, att i denna grundlagsparagraf få intagna sådana bestämmelser, som betryggade ett godt försvar, så att vi måtte kunna träda öfver till den andra sidan, när det nya förslaget kommer att framläggas. I anledning af den ärade ledamotens af Konstitutions-Utskottet yttrande, att när arméförslaget en gång skall behandlas, då kan det vara tid att omredigera denna grundlagsparagraf, ber jag få förklara, att jag i detta fall är af fullkomligt motsatt åsigt, ty jag tror det skulle vara bättre att då ega ett grundlagsförslag, som kunde antagas och på samma gång taga med sig många af tviflarne (till hvilka jag också hör) öfver till andra sidan. Jag är lika angelägen som någon att få ett godt försvar för fäderneslandet, och är i detta hänseende beredd till uppoffringar; men innan jag träder öfver till den andra sidan, vill jag veta hvad vi få i stället för hvad vi ega.

Då det här blott är fråga om en förändring i redaktionen af paragrafen och man är ense om sjelfva hufvudsyftningen, kan jag icke inse annat än att saken skulle vinna, om förslaget återremitterades till Konstitutions-Utskottet; ty man hade då åtminstone fått en opinion uttryckt angående hvad betryggande Kammaren fordrar, innan den förkastar ett bestående för att antaga ett förslag, som vi ännu icke känna. Af denna anledning förenar jag mig uti yrkandet om återremiss.

Herr Carlson: För min del sluter jag mig i denna fråga till det af regeringen framställda förslaget, och mina skäl härför äro mycket enkla. Vår grundlag har i olikhet mot större delen andra nya grundlagar — hvilka hufvudsakligen upptaga de rent statsrättsliga bestämmelserna i synnerhet rörande förhållandena mellan regering och representation — det utmärkande grunddraget bibehållet utan tvifvel från den första Regeringsformen, att den tillika upptager och berör de stora institutioner, som för samhällsordningens bevarande och förvaltningens bestridande finnas inom landet. I harmoni med denna grundtanke står ock, att krigsmakten der är nämnd, på det sätt 80 § innehåller, icke, såsom jag tror, för att garantera indelningsverkets bibehållande, ty på dess upphäfvande tänkte säkerligen ingen 1809, utan för att omgifva denna institution likasom de öfriga med den helgd en grundlagsparagraf kan gifva. Det är som jag tror för att bevara denna helgd åt den förnämsta garantien för

landets oberoende och för att fasthålla den grundtanke som städse fått sitt uttryck i grundlagarne, som denna proposition blifvit meddelad. En fullständig borgen för att icke några förändringar kunna ske i detaljstadganden lärer väl lika litet kunna åstadkommas genom det nya momentet som genom det gamla. Ser man närmare på det, så innehåller det, att de med landskapen upprättade kontrakter, som bestämma roteringen och de upprättade indelningsverken, som ordna räntornas utgående för rustningens upprätthållande, skola förblifva orubbade, och att Riksens Ständer skulle med Konungen deltaga i hvarje ändring derutinnan. Under den tid, då trupperna sammandrogos till öfningar, utan att anslag till deras underhåll behöfdes, då kunde detta stadgande sägas innefatta en garanti för ett orubbadt bibehållande, men sedan statsanslag äro för detta ändamål behöfiga, liksom för mycket annat, som med krigsmaktens underhåll och stridbarhet eger sammanhang, så tror jag icke, att denna paragraf gifver något osvikligt skydd. Jag tänker mig förhållandet med den nya lagen likartadt: de allmänna grunderna utstakas och man går så långt man kan i det enskilda samt gifver lagen karakteren af att endast kunna ändras genom Konungs och Riksdags sammanstående beslut. Men dervid kommer alltid ett i viss mån rörligt moment att finnas, nemligen det som rör anslagen. Vid sådant förhållande går den Kongl. propositionen efter mitt förmenande just den väg den bör gå, och efter hvad man nu hört, är den också afsedd att tillvägbringa hvad som i denna väg kan göras.

En ledamot af Konstitutions-Utskottet har anmärkt, att denna förändring skulle vara opåkallad. Jag kan icke finna detta, och det af det skäl, att 80 § nu finnes och att om en förändring inträder i de förhållanden paragrafen afser, så måste väl äfven sjelfva paragrafen förändras. Men äfven ur en annan synpunkt torde en förändring anses nödvändig. Man väntar ju en öfvergångstid och troligen en ganska lång sådan, och det kan väl icke vara lämpligt, att 80 § under hela denna tid står kvar i sin nuvarande lydelse, men den kan icke heller under närvarande förhållanden försvinna, hvarföre ett sådant tillägg synes böra ske, såsom nu är föreslaget. Jag anser således förändringen påkallad, och jag tror icke, att den kan verka ett undanskjutande af arméreformen, såsom samme ledamot föreställer sig vara möjligt; ty sjelfva grundlagsförändringen kan icke inträda förr än efter tvänne år, och af åtskilliga regeringens åtgöranden och uttalanden kan man sluta, att *ett* år härefter förslag till ny härordning kommer att framläggas. Af dessa skäl och då jag anser den Kongl. propositionen, såsom från ministerbanken blifvit närmare utveckladt, till sitt hufvudsakliga innehåll, fullt så ändamålsenlig som Utskottets förslag, kommer jag att lemna min röst för att den Kongl. propositionen må förklaras hvilande.

Herr Mannerskantz: Jag önskar med några ord få tillkännagifva, hvarför jag biträdt den reservation, som här blifvit afgifven. Jag erkänner visserligen, att åt den i nu föredragna grundlagsförändringsförslag omnämnda lag, angående försvarets ordnande för framtiden, sedan indelningsverket blifvit upphäfdt, som skulle ställas un-

der Konungens och Riksdagens gemensamma garanti, kan gifvas ett lika betryggande innehåll, antingen man bibehåller den af Kongl. Maj:t föreslagna lydelsen för grundlagsändringen eller antager den lydelse, som reservanterne gifvit åt sitt förslag. Men den väsendtliga skilnaden är dock, att det genom reservanternes förslag efter min uppfattning på vida tydligare sätt uttryckes att denna lag, som tillämnas, *skall* ingå i mera detaljerade, tillräckligt bindande bestämmelser, så att den kommer att så vidt möjligt bevara icke blott den nya organisationens hufvudgrunder, utan äfven allt, som i afseende å det nya sättet för försvarets ordnande kan anses vara af mera väsendtlig beskaffenhet, från ensidiga rubbningar från den ena statsmaktens sida, medan deremot är ganska antagligt och till och med sannolikt, att, om den af regeringen föreslagna redaktionen antages, det skall blifva många, som just med stöd af det nya grundlagsbudets ordalydelse skola vilja påyrka att det i den af grundlagen skyddade särskilda lag, genom hvilken vårt nya försvarsväsendes upprätthållande skulle betryggas, endast komme att intagas några få, mycket enkla hufvudgrunder, som skulle utgöra grunddragen för den nya organisationen, under det en hop erforderliga, särdeles viktiga detaljbestämmelser antingen angående sättet för försvarets ordnande och vidmakthållande komme att sättas i en annan lag eller ock förklaras tillhöra utöfningen af Riksdagens uteslutande beskattningsrätt. Men det är just för att undvika något sådant och för att tillkännagifva, att man icke vill öfvergifva den gamla grunden, innan man för den blifvande nya försvarsorganisationen erhållit ett i alla afseenden lika säkert skydd i grundlagen, som den nuvarande eger i 80 § Regeringsformen, som reservanterne icke hafva kunnat biträda det af Kongl. Maj:t framställda förslaget, utan önskat, att ett i ofvannämnda afseende tydligare och bestämdare uttryck måtte begagnas vid den i fråga satta grundlagsändringen. Det är visserligen sant, att man, då man begagnar ordet *grund*, lika väl kan mena en fast, som en lös grund. Men att det i en sådan sak skall få vara tvifvelaktigt, hvilketdera kan komma att ske, det kan jag dock på inga vilkor anse vara riktigt och vill derföre att ingenting skall försummas vid den nya organisationens begagnande, att den må komma att stå på så fast grund och blifva så väl i sina delar hopfogad, som möjligt. I Utskottet har jag ock hört det af Kongl. Maj:t föreslagna tillägget tolkas på sådant sätt, att det skulle gifva fullt fria händer åt Riksdagen att i allt hvad medlen angår för framtiden i afseende å hela arméunderhållet utöfva sin oinskränkta makt, och att alla bestämmelser i det afseendet skulle uteslutas ur den särskilda lagen. Jag hyser visserligen det förtroende till de män, som nu sitta i Konungens råd, att de vid framläggandet af en lag till ordnandet af det nya försvarsväsendet skola noga se till, att alla nödiga detaljbestämmelser intagas i lagen. Men jag vet icke, hvilka förändringar framtiden kan föra med sig; och derför önskar jag sådana uttryck i det nya grundlagsbudet, att det blifver mera bindande i afseende på de bestämmelser, som skola införas i den särskilda lagen, så att man kan vara säker på att, innan man lemnar den gamla, få en ny försvarsorganisation, som finnes till och blir kvar i verkligheten, och icke en, som blott finnes

på papperet eller hvad stund som helst kan till hela sin verksamhet upphävas. Det är på dessa grunder, som reservanterne förenat sig om sitt förslag; och med vidhållande af desamma, anhåller jag, att det nu föreliggande betänkandet måtte blifva till Utskottet återremitteradt.

Herr Nordström: Man kan uppriktigt medgifva, att skilnaden mellan Kongl. Maj:ts af Konstitutions-Utskottet förordade förslag och den af reservanterne i Utskottet formulerade lydelsen af tillägget till 80 § Regeringsformen icke är stor, om man betraktar frågan i sin allmänlighet; men just den omständigheten att reservanterne i Konstitutions-Utskottet nu i dag, då allt ännu är frid och lugn hvad denna fråga vidkommer, hafva funnit de af Kongl. Maj:t begagnade ordalag icke vara så omfattande som skäl hade varit att önska, visar att, om i tider af storm och stora tvistigheter en Riksdag, som sträfvade åt annat håll än Kongl. Maj:t funne förenligt med samhällets välfärd, skulle vända sig till sjelfva skapelsekällan för den nya grundlagsparagrafen för att undersöka, hvad meningen rätteligen varit med de ordalag, som deri begagnats, och det dervid befundes, att redan vid paragrafens stiftande två olika meningar derom förekommit, sådant icke vore egnadt att återställa friden och sämjan. Då, när partierna resa sig emot hvarandra, finnes icke mera möjlighet af någon försoning. Att försvarsfrågan är af den omätliga betydelse för landet, att Riksdagen icke kunde antagas vilja sätta sig emot anvisandet af de nödiga medlen för upprätthållande af försvarsverket, må väl vara en sanning; men det finnes dock historiska förhållanden som visa, att denna sanning kan vid utöfningen bindas vid flerehanda vilkor och förbehåll. Vi behöfva blott erinra oss, huru i England subsidierna för krigsmakten till lands och sjös beviljas, hvarje gång, endast för ett år, en omständighet som också haft till följd, att parlamentet måste sammankallas hvarje år, oaktadt i statuterna rörande parlamentets sammanträden icke finnes någon föreskrift, att det skall sammankallas oftare än hvarjt sjunde år. Hade således icke Utskottsreservanterne i ett par ord skilt sig från de ordalag, som begagnas i Kongl. Maj:ts förslag, så skulle man otvifvelaktigt i en framtida tolkning af ordet "*grund*", som begagnas i Kongl. Maj:ts förslag, kunnat inlägga hela den omfattning, som Hans Excellens Herr Justitiestatsministern i sitt anförande i dag deråt gifvit. Men nu finnas två meningar, och sådana skiljaktigheter försumma aldrig partierna att till sin fördel och till försvar för sin mening begagna. Derfor anser jag det vara klokare och mera välberäknadt att antaga den af reservanterne föreslagna lydelsen och att således nu vidtaga de åtgärder, som bringa frågan till en förnyad behandling af Konstitutions-Utskottet. Jag tillåter mig därför hemställa om återremiss, emedan det är den, som kan leda till den nya granskningen och på samma gång bereda möjlighet för båda Kamrarna att förena sig om en och samma mening i detta högvigtiga ärende.

Friherre De Geer, Louis: Ändamålet med den ifrågasatta grundlagsförändringen är, att, för den händelse indelningsverket kom-

mer att upphävas, kunna gifva den krigsförfattning, som sättes i stället för indelningsverket, samma helgd, som indelningsverket nu eger. Jag vill icke bestrida, att detta möjligen, på sätt en reservant i Konstitutions-Utskottet antagit, skulle kunna ske utan någon grundlagsförändring. Denne reservant har såsom stöd för sin åsigt i detta fall åberopat beväringlagen; och vi hafva äfven andra lagar, i hvilka det stadgas, i sjelfva lagen, att de icke få ändras utan Kongl. Maj:ts och Riksdagens samfälda beslut, såsom till exempel banklagen, lagen för Hypoteksbanken m. fl.; men riktigare måste det väl i alla händelser vara, att formen för stiftandet och upphäfvandet af ett särskildt slags lag blifver stadgad i grundlagen, än att det sker i speciallag. Det här afsedda ändamålet synes mig kunna vinnas genom båda de alternativ, som blifvit framställda, genom så väl Konstitutions-Utskottets förslag som det af en del öfriga reservanter från Första Kammaren framställda, och jag skulle möjligen finna tveksamt, åt hvilketdera jag skulle gifva företrädet, i händelse valet vore fritt. Det synes mig nemligen alldeles uppenbart, att, om också, i händelse Kongl. Maj:ts af Utskottet förordade förslag antages, det icke blir någon ovilkorlig fordran, att den särskilda lag, som ordnar krigsmakten utan indelningsverket, skall innehålla mera än de allmännaste grunderna för den nya organisationen, så måste likväl, om denna lag kommer att innehålla icke allenast de allmänna grunderna för krigsmaktens ordnande utan äfven huru många detaljbestämmelser som helst, icke en enda bokstaf i denna lag kunna ändras utan Konungens och Riksdagens samfälda samtycke.

Af en ledamot har nyss här blifvit anmärkt, att sjelfva grundlagen borde uppställa den fordran, att den speciela lagen skulle innehålla bestämmelser om krigsmaktens *fullständiga* ordnande. Jag hemställer likväl, om detta resultat skulle vinnas genom de ordalag reservanterne föreslagit. Skulle emellertid dessa ordalag kunna tolkas så vidsträckt, att den speciela lagen skall innehålla bestämmelser om försvarsverkets fullständiga ordnande, så skulle otvifvelaktigt derigenom från Konungens allena beslutanderätt ryckas en mängd stadganden, i hvilkas stiftande Riksdagen icke bör hafva någon del. Det är en sanning, att den föreslagna grundlagsförändringen alldeles icke lemnar några garantier för att den särskilda lag, som beslutas, kommer att innefatta tillräckligt skydd mot ett alltför lätt rubbande af det nya försvarsverkets organisation; men en sådan garanti kan icke fullständigare än som skett få sin plats i grundlagen, utan måste sökas i den särskilda lagen, som skall framläggas och hvars fullständiga antagande måste göras till vilkor för att man skall släppa hvad man redan har uti indelningsverket. Svårigheten att i den nya lagen få infördt hvad der nödvändigt måste hafva sin plats blir hvarken större eller mindre, om det ena eller andra alternativet antages; och som jag för min del icke tror att frågan skulle vinna på en återremiss, så anhåller jag, att det af Konstitutions-Utskottet förordade förslag måtte antagas att hvila till vidare grundlagsenlig behandling.

Herr Nordenfelt, Leonard Magnus: Enligt min uppfattning

skulle den säkerhet man vill vinna bäst åstadkommas derigenom, att man på förhand, innan grundlagsförändringen gjordes, kände till den ifrågasatta lagen, och att man, *sedan* lagen blifvit antagen, i grundlagen stadgade, att lagen af *den och den dagen* icke finge ändras, utan att både Konungen och Riksdagen dertill gifve sitt samtycke. Denna min uppfattning borde egentligen föranleda mig att yrka afslag, intilldess jag finge kännedom om den särskilda lagens innehåll; men då jag föreställer mig, att Konstitutions-Utskottet kan finna lämpligare ordalag för grundlagsförändringen än dem, som blifvit föreslagna så väl af Kongl. Maj:t som af reservanterna i Utskottet, af hvilka begge förslag jag nemligen icke anser någotdera fullt tillfredsställande, så förenar jag mig med dem, som yrkat återremiss.

Friherre Sprengtporten: Vid all lagstiftning måste det betraktas som svårt och äfventyrligt att stifta lag i afseende på *eventualiteter*, och detta ännu mera då den eventualitet, som är afsedd, till sjelfva formen ännu är föremål för tvist och frågan gäller en grundlagsförändring. På grund häraf skulle jag för min del vara mest böjd för den åsigt, som anfördes af den siste ärade talaren, att man nemligen borde ega full kännedom om innehållet af den särskilda lag, å hvilken det Kongl. förslaget stödjer sig, innan man kunde yttra sig i hufvudsaken. Men då åtskillige andra ärade talare, till hvilkas åsikter jag hyser ett stort förtroende, icke fäst sig vid denna omständighet, och då det beslut, som i den förevarande frågan kan komma att fattas, icke får någon betydelse annat än i sammanhang med antagande af den ifrågasatta särskilda lagen rörande försvarsväsendets ordnande, samt Kongl. Maj:ts nådiga proposition sålunda icke kan betraktas annorlunda, än som en, från Kongl. Maj:ts sida uttryckt önskan, att Riksdagen måtte i denna maktpåliggande fråga redan nu uttala en mening, hvilken kunde ligga till grund för det förslag, som i detta afseende vore att förvänta. så vill jag icke yrka på ett afslag å den Kongl. propositionen, utan förenar mig med dem, som yrkat återremiss, hvartill äfven funnes ett annat skäl, och detta har jag trott mig finna deruti, att, om Kongl. Maj:ts förslag å ena sidan icke är så alldeles klart uttryckt, då der endast talas om grunden för krigsmaktens ordnande, så säger det å andra sidan enligt min åsigt för mycket, då der helt kategoriskt omnämnes indelningsverkets upphäfvande. I sistnämnda hänseende tror jag nemligen, att det i förslaget icke borde heta "*med indelningsverkets upphäfvande*" utan "*med indelningsverkets upphäfvande till större eller mindre del*". ty det är efter min öfvertygelse icke så alldeles gifvet, att det bästa sättet att komma till det mål man eftersträfvat i afseende på vårt försvar är att fullständigt upphäfva indelningsverket. Det kan nemligen komma att visa sig vid en närmare granskning, att det blir gagneligt för saken att till någon, vare sig större eller mindre del, bibehålla denna institution.

På dessa skäl anhåller jag att få förena mig i yrkandet om återremiss, och anhåller jag tillika, att Konstitutions-Utskottet, i händelse den begärda återremissen beviljas, måtte vid ärendets förnyade behandling taga denna min anmärkning i betraktande.

Herr von Ehrenheim: Jag nödgas besvära Kammaren med ett yttrande för andra gången, emedan jag måste förklara, att jag icke rätt väl fattat, att den af reservanterna i Konstitutions-Utskottet här föreslagna lydelsen af tillägget till 80 § Regeringsformen skulle ställa Kongl. Maj:t i en sämre ställning än den, som blir en följd af den af Kongl. Maj:t föreslagna formuleringen. Det synes mig alldeles gifvet, att i begge fallen skulle grundlags helgd tillkomma de bestämmelser, som i den särskilda lagen om indelningsverkets upphäfvande komme att stadgas angående krigsmakten till lands och sjös, men i intetdera fallet kan ifrågasättas, att hvarje bestämmelse, som anginge krigsmaktens ordnande, skulle kunna intagas i denna lag, hvaremot i sjelfva lagen åt Konungen kan inrymmas att reglera vissa förhållanden. Emellertid får jag säga, att efter min uppfattning den egentliga skillnaden mellan Kongl. Maj:ts och reservanternas förslag, på sätt Herr Mannerskantz så klart framställt, ligger deruti, att enligt Kongl. Maj:ts förslag icke någon ovilkorlig fördran uppstalles, att den särskilda lagen skall innehålla något annat än *grunderna* för krigsmaktens ordnande, då deremot reservanternas förslag ovilkorligen fordrar, att lagen skall innehålla bestämmelser om sättet för detta ordnande, men häri ligger också en icke oväsentlig skillnad. Det kan nemligen icke anses oväsentligt, om det vid den särskilda lagens framläggande till antagande kan sägas: Detta lagförslag innehåller mycket mera än grundlagen föreskrifver, att deri skall inrymmas, och dertföre måste den delas i två särskilda lagar. Till ett sådant resonnement hafva vi haft en icke oväsentlig ledning i ett anförande af en föregående talare, som yttrade, att de allmänna grunderna och åtskilliga detaljer skulle utstakas i den särskilda lagen, men att dertill alltid komme ett mera rörligt element, frågan om anslag. Kommer emellertid hela detta rörliga element att ligga utom lagen, så blir lagen icke mycket värd. Det är i alla fall tillfredsställande att höra, att icke den nyss anförda meningen delas af regeringen, hvars främste ledamot just yttrat att medlen borde genom lagen betryggas; och jag får säga, att, om också reservanternas förslag icke kommer att få någon annan påföljd än den att hafva framkallat det yttrandet, så böra reservanterna icke vara missnöjda — att hafva framställt förslaget.

Hans Excellens Herr Justitie-statsministern Adlercreutz: Jag kan icke neka till, att den tanke, som den siste värde talaren yttrade i slutet af sitt anförande, äfven har uppstått hos mig, och jag har ansett det nära nödvändigt att, derest Kammaren antog Kongl. Maj:ts förslag, detta skedde med ett uttalande af den åsigt, som den siste talaren uttryckte. I öfrigt är det med fägnad jag förnimmer, att Herrar reservanter icke hålla på det påståendet, att med den lydelse, som Kongl. Maj:t föreslagit, det skulle blifva omöjligt att i den blifvande lagen införa alla erforderliga detaljbestämmelser. Jag har egentligen begärt ordet för att påpeka en annan omständighet. Reservanterne lägga hela vigten derpå, att man här i 80 § Regeringsformen måtte uttrycka såsom sin önskan att få en riktigt fast arméorganisation. Jag måste dock fästa uppmärksamheten derpå, att huru

man än formulerar grundlagsparagrafens ordalydelse, så binder detta icke i ringaste mån dem, som stifta lagen om indelningsverkets upphäfvande. Man må sätta huru många fordringar som helst på denna lag, så ramlar indelningsverket lika väl genom det beslut, som derom fattas, och följden blifver endast den, att den nya organisationen kan komma att sakna det skydd, som här är fråga om att tillvinna densamma. Det är derpå hela vigten ligger i denna fråga, och därför må vi se till att ordalagen formuleras så, att de ovilkorligen passa in på den blifvande lagen, den må innefatta mycket eller litet. Derföre anser jag ock, att Kongl. Maj:ts förslag har ett stort företräde derigenom, att det sätter fordringarne på denna lag lågt, så att det ej må kunna blifva tvifvel underkastadt, att densamma faller under det skydd, som grundlagsparagrafen är afsedd att gifva.

Grefve Mörner, Carl Göran: Det är med anledning af den siste värde talarrens yttrande derom, att, ehvad denna lag än innehölle, så skulle indelningsverket lika väl ramla, som jag begärt ordet. För min del tror jag nemligen, att indelningsverket står fast, till dess Kongl. Maj:t låter det ramla, emedan § 80 Regeringsformen ännu har gällande kraft, och jag hyser det förtroende till Kongl. Maj:t, att jag icke gifver mitt samtycke till ett sådant nedrivande, förr än han har säkerhet för att något verkligt gagneligt uppbygges i dess ställe. Det är derföre jag tror, att det ligger makt uppå att man åt det lagbud, som nu stadgas, gifver en sådan lydelse, att det innefattar en verklig säkerhet för det nya byggnadens bestånd. För min del tror jag icke, att en sådan säkerhet ligger uti de ordalag, hvars antagande Konstitutions-Utskottet nu tillstyrkt. Huruvida tillräckliga garantier i sådant hänseende innefattas uti reservanternas förslag, torde äfven vara osäkert. Så länge man emellertid icke hos oss, i likhet med hvad förhållandet är i några andra länder, eger möjlighet att genom lag bestämma äfven penninganslag, så har man ingen egentlig säkerhet för en organisations bestånd. Jag tillåter mig att till denna erinran äfven foga en annan; den gäller tidpunkten som blifvit vald för framläggandet af nu ifrågasvarande förslag. Det är alltid svårt att döma om en obekant storhet, och en sådan är för närvarande den nya arméorganisationen. Vinnes väl något dermed att under sådana förhållanden ett dylikt förslag som det förevarande vid denna riksdag göres hvilande. Enligt min tanke icke det ringaste. Detta förslag kan icke blifva lag förr än vid 1876 års riksdag. Med lika kraft kan ett grundlagsförändringsförslag göras hvilande vid 1875 års riksdag och antagas 1876. Om ett sådant ändringsförslag framlägges vid 1875 års riksdag, så kan man ega åtminstone förhoppning om, att man då vet hvad man genom detsammans antagande ämnar sanktionera. Jag är således för egen del af den tanken, att det vid denna riksdag vore bäst att icke till framdeles antagande godkänna något dylikt förslag till ändring i grundlagen. Det skadar dock icke att Konstitutions-Utskottet får öfva sig uti att utarbета ett bättre och fullständigare förslag än det närvarande, och det kan måhända vara godt om ett sådant förarbete är undångjordt före afgörandets stund, då möjligen andra stora frågor taga uppmärksamheten i mera anspråk. Det är för att bereda Ut-

skottet tillfälle till ett sådant arbete, som jag förenar mig uti yrkandet om återremiss.

Herr Rydén: Då det är af obestriddig vigt, att den nya armé-organisationslagen, som vi ännu icke sett, men hvilken vi enstämmigt önska försatt under grundlagens särskilda hägn, ej blott kommer att innehålla bestämmelser om att försvaret skall grundas på allmän värnepligt, utan äfven föreskrifter om minimum af öfningstid och penningeanslag, så att den blifvande organisationen redan från början måtte blifva en fullt betryggande grund för vårt försvarsväsende, så vågar jag för min del, under förhoppning att ingenting skall förloras men möjligen något vinnas genom en återremiss, förena mig med de ärade talare, som derom förut framställt yrkande.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad, yttrade Herr Grefven och Talmannen, att under densamma hade yrkats dels att det förevarande förslaget skulle antagas att hvila till vidare grundlagsenlig behandling, dels att utlåtandet måtte återförvisas och dels att detsamma skulle afslås.

Härvid anmälde sig och yttrade:

Herr Berg: Jag anhåller att få återtaga mitt yrkande om afslag och på de grunder, som Grefve Mörner anförde, förena mig i yrkandet om återremiss.

Herr Grefven och Talmannen framställde först proposition på förslaget antagande att hvila till vidare grundlagsenlig behandling, hvarvid svarades talrika nej, blandade med ja, och sedermera proposition på återremiss af utlåtandet, då svaren utföllo med talrika ja, blandade med nej; och förklarades ja nu hafva varit öfvervägande.

Votering begärdes; till följd hvaraf uppsattes, justerades och anslags följande voteringsproposition:

Den som vill, att det i Konstitutions-Utskottets utlåtande N:o 2 framlagda förslag till förändrad lydelse af 80 § Regeringsformen skall antagas att hvila till vidare grundlagsenlig behandling, röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner nej, återförvisar Kammaren Konstitutions-Utskottets förevarande utlåtande.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja—34;
Nej—64.

Sedan Herr Grefven och Talmannen tillkännagifvit, att Herr Statsrådet Wennerberg anmält sig nu skola på Kongl. Maj:ts nådiga befallning till Kammaren aflenna åtskilliga Kongl. propositioner, framträdde Herr Statsrådet och öfverlemnade till Herr Grefven och Talmannen Kongl. Maj:ts nedannämnda nådiga propositioner till Riksdagen:

1:o angående vissa tull-lättnader för varor, som användas till proviantering af fartyg i Öresund;

2:o angående anvisande för år 1875 af extra anslag till anskaffande af rörlig materiel å Statens stambanor;

3:o angående statsbidrag för åstadkommande af jernvägsförbindelse mellan landskapet Dalsland och Smaalenenes amt i Norge;

4:o angående utbyte af kronans tomt i Moskwa emot de till ryska regeringen öfverlättna magasiner i det å Södermalm i Stockholm belägna Stadshuset;

5:o angående ny anordning af rikets elementarläroverk; och

6:o angående understöd åt elementarskolor för flickor.

De Kongl. propositionerna blefvo härefter föredragna och bordlagda.

Föredrogs änyo och företogs punktvis till afgörande Banko-Utskottets den 18 och 20 dennes bordlagda memorial N:o 2, angående verkställd granskning af Riksbankens tillstånd och förvaltning.

1:sta punkten.

Bifölls.

2:dra punkten.

Herr Wallenberg: Uti de handlingar, rörande Riksbankens förvaltning under år 1873, som nu föreligga till Kammarens bedömande, förekomma efter mitt förmenande egentligen tre frågor, som äro förtjenta af uppmärksamhet. De äro dels de vidtagna åtgärderna för verkställandet af den af Riksdagen beslutade myntreformen, dels beskaffenheten af inköpta obligationer i utländskt mynt, och slutligen frågan om *sedelutgifningsrättens öfverskridande*, hvilket egde rum den 30 September sistlidet år.

Hvad beträffar de åtgärder, som blifvit vidtagna i afseende på myntreformen, så kan man icke annat än till alla delar gilla hvad Bankofullmäktige derutinnan åtgjort, ty de hafva icke låtit någon försummelse komma sig till last i afseende på främjandet af en snar verkställighet åt det fattade beslutet. Men man ser af de handlingar, som blifvit för oss framlagda, att försumlighet blifvit begången af regeringen, och det är att beklaga att så har skett. Saken står

emellertid nu icke att hjälpa, utan man måste underkasta sig det dröjsmål, som framkallats deraf, att regeringen icke egt förutseende nog fått *samtidigt* med proposition om myntreformen begära nödiga medel för utmyntningens verkställande. Myntverket är nemligen icke annat än en mekanisk verkstad, och en sådan med antingen för få eller föråldrade maskiner är någonting ofullständigt. Det har således varit uraktlåtenheten att vid förra riksdagen begära en väl behöflig förstärkning af dessa maskiner, som försenat utmyntningen. Jag ber likväl att få begagna detta tillfälle att lägga fullmäktige på hjertat att, så fort ske kan, de må gå i författning om utvexling af guldmynt, ty detta tillstånd, då vi så att säga hvarken hafva silver eller guld, är icke angenämt och kan leda till förluster för allmänna rörelsen i större skala än man måhända föreställer sig.

Hvad vidare angår obligationsköpen, så får man detta år göra bekantskap med nya rubriker i Riksbankens räkningar. Riksbankens deltagande i ryska statslånet ogillar jag icke, emedan jag anser dessa fonder fullt säkra. Det har alltid gjorts de största ansträngningar för att upprätthålla ryska statskrediten. I den stora världsmarknaden hafva ryska obligationer hållit sig ganska bra och till och med understundom, då andra statspapper vikit, föredt någon höjning. Men här förekommer äfven, att Riksbanken köpt andel i *ungerska statslånet*. Huruvida ungerska obligationer äro lämpliga såsom reserv för Riksbankens kassa, anser jag mycket tvifvel underkastadt. Jag föreställer mig nämligen, att Riksbanken icke bör spela på lotteri, ty så kan man med skäl benämna de häftiga fallen och stegringarna af de obligationer, som ega mindre god kredit. Riksbanken bör deremot företrädesvis tillägna sig sådana obligationer, som öfver allt räknas till *första klassens*. Det är möjligt, att dessa ungerska obligationer komma att framgent honoreras, men det är säkert, att de vid inträffande påtryckningar i allmänna penningemarknaden skola vika, och vi hafva redan haft exempel derpå. I November 1873 noterades dessa obligationer, hvilka löpa med 5 procents ränta, till 75 procent och föllo derefter icke mindre än 3 procent på en vecka, och detta var det häftigaste prisfall, som då inträffade på engelska fondbörsen. de egyptiska statspapperen icke ens undantagna. Detta kursfall gällde visserligen lånet af år 1872, då deremot Riksbanken tagit del uti det senaste lånet, men jag ser ingen anledning, hvarför det skulle förhålla sig annorlunda med 1874 års upplaga än med den af år 1872. Det nämnda kursfallet är ett betänkligt svmptom, hvadan jag icke tror, att det är skäl för Riksbanken att för den lockande höga räntans skull hvarken förskaffa sig flera dylika obligationer eller länge behålla de nyligen inköpta.

Hvad slutligen beträffar frågan om *sedelutgifningsrättens öfverskrifande*, så har redan en aktad reservant yttrat sig derom och fogat sin reservation till betänkanDET. Han har sagt att då bankoreglementet innehåller en så stor siffra för den tillätna sedelutgifningen utan motsvarande valuta som 30 millioner, och då der står ordet *högst*, så borde denna siffra icke öfverskridas. Det är visserligen rätt att man icke borde öfverskrida sedelutgifningsrätten, men å andra

sidan bör bemärkas att de reglementariska föreskrifterna äro sådana, att det är mer än vanligt svårt att på dagen bestämma hvad som är utelöpande sedlar eller icke. Så kommer det äfven att fortgå, så länge man i bankoreglementet har kvar den bestämmelsen, som säger att det icke är nog med att de *utelöpande sedlarna* skola redovisas såsom sedelstock, utan att det är jemväl åtskilligt annat bland Riksbankens skulder, som skall såsom banksedlar "anses". Om man alltså vill noga iakttaga den utstakade gränsen, så måste Riksbanken verkligen i allmänhet hålla sig flera millioner under det bestämda maximum. Det är dock alldeles klart, att på samma sätt som Riksdagen redan beslutit, att den *metalliska kassan* skall bestå af *de ädla metaller*, som tillhöra banken, så måste det nu komma derhän, att *banksedlar* skola vara *banksedlar*, och att icke till dem skola räknas något annat slag af Riksbankens skulder.

Beträffande de åtgärder, som Herrar Fullmäktige vidtagit med anledning deraf att Riksbanken den 30 September öfverskridit sin sedelutgifningsrätt, så må jag bekänna att de förefallit mig icke fullt lämpliga, så vida de framkallats endast af den omständighet att Riksbanken för en enda dag öfverskridit sin sedelutgifningsrätt. Någon annan skäligh anledning har jag icke kunnat uppleta ur de offentliggjorda uppgifterna om Riksbankens ställning. Depositionsräntans häftiga höjande uti tvänne repriser under samma månad från fyra till fem procent spridde oro i penningmarknaden och hade till direkt påföljd, att andra bankinrättningar nödgades höja sin depositionsränta samt till följd deraf diskonto och kreditivräntan, men när de enskilda bankinrättningarne samlat på sig depositioner mot hög ränta, så dröjer det en rundlig tid innan räntefoten åter kan nedbringas till den lägre ståndpunkt, som under senast förflutna åren varit för allmänna rörelsen så beqväm.

Herrar Fullmäktige yttra i sin berättelse till Banko-Utskottet att höjningen af depositionsräntan vidtogs: för att upprätthålla utlåningen och *fortsätta inköp af utländska vaxlar*. Der finna vi klart ådagalagdt, att man *måste* i bankoreglementet ändra bestämmelsen angående Riksbankens sedelutgifningsrätt. För ett par år sedan bortogs ur bankoreglementet tre månaders vaxlar å utländskt mynt såsom grund för sedelutgifningsrätten. Detta var ett misstag, ty hade denna föreskrift nu stått kvar, så hade Bankofullmäktige kunnat, obehindrade af sedelutgifningsrätten, köpa de belopp tre månaders vaxlar i utländskt mynt, som erbjödos. Vexeltillgången var icke öfverdrifvet stor och något uttag af ädla metaller från Riksbanken för exportbehof ifrågasattes icke. I stället för att på detta enkla sätt kunna förfara, ansågo Fullmäktige sig nödgade att tillgripa utvägen att höja depositionsräntan och derigenom under en kinkig tid ställa Riksbanken i främsta ledet bland de lånesökande, hvilket naturligtvis hade till påföljd: en allmän uppdrifning af räntefoten i landet.

Riksbanken har deremot icke höjt diskonto öfver fem och en half procent, och i fall man vill göra något för att komma i besittning af sina utlånta kapitaler, så må jag säga att utvägen att höja diskonto synes mig vara den enda lämpliga. Bibehåller man diskonto lägre

än alla andra, så blir det omöjligt att förfara rättvist vid lånens fördelning. Ingen mensklig varelse kan vid alla tillfällen genomskåda huruvida den lånsökande använder ett erhållet lån till egen affärsverksamhet eller blott för att söka förtjena en ränteskilnad. Englands bank höjde i höstas sitt diskonto från *tre* procent successive till *nio* procent, men nedsatte det åter igen ganska snart till tre och en half procent. En sådan skarp höjning af diskonto är den kraftigaste vinken till allmänheten om penningställningens verkliga beskaffenhet. Höjning af diskonto minskar aldrig tillgängliga penningkapitaler. För min del tror jag att, när Riksbanken höjde sin depositionsränta och satte den till och med högre än sparbankernas räntefot, så verkade detta derhän, att man i landet fick föreställningen att *en kris vare nära*, och till utbredande af en sådan oro bör icke en institution som Riksbanken gifva anledning.

Jag anhåller om proposition på bifall till den af Utskottet tillstyrkta decharge för Herrar Fullmäktige, enär jag önskar att hvad jag anfört icke må anses förringa värdet af det nit och den skicklighet hvarmed Herrar Fullmäktige uppfyllt sitt viktiga kall.

Öfverläggningen förklarades slutad och punkten bifölls.

Föredrogs ånyo Lag-Utskottets den 18 och 20 dennes bordlagda utlåtande N:o 6, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition med förslag till förordning angående ändring och tillägg i vissa §§ af Sjölagen.

Herr Wallenberg: Då det är nödvändigt att skrifva lagar så, att de äro klara och tydliga, ej allenast för dem, som skola *skipa* lag, utan äfven för dem, som skola *lyda* lag, tillåter jag mig, för främjande af ett sådant syfte, och ur synpunkten af ordning och reda, hemställa, om icke det skulle vara ändamålsenligt, att den ifrågasatta lagbestämmelsen angående fartygsbefälhafvares åligganden vid de tillfällen, då sammanstötning i öppen sjö under segel eller gång eger rum — enär vi ha en rubrik i Sjölagen, som handlar "om skada genom fartygs ombordläggning" och då här är fråga just om sådant, — inordnades under oförmålade rubrik, i stället för att, såsom här blifvit föreslaget, föras under rubrik "om strandning och skeppsbrott, så ock om skeppsfynd och strandvrak." Näppeligen torde det kunna falla någon befälhafvare in att söka den här ifrågasatta bestämmelsen under sistnämnda rubrik; utan hittar han den der, så är det troligtvis genom en händelse. Skall befälhafvare se efter hvad honom åligger, der sammanstötning egt rum, så lider det väl knappast, enligt mitt förmenande, något tvifvel, det han ju icke kommer att söka denna lagbestämning just under rubriken "om skada genom fartygs ombordläggning." Under antagande, att Lag-Utskottet vill medgifva en sådan ändring som den af mig angifna, till hvars vidtagande ett

ytterligare skäl synes mig kunna sökas med afseende å den betänksamhet, med hvilken vi i vårt land pläga gå till väga vid författandet af lagar, för att få dem så goda som möjligt, hemställer jag om återremiss, på det att Utskottet måtte taga i öfvervägande, huruvida ej det vore lämpligare, att det föreslagna lagtillägget sattes i samband med 171 § i Sjölagen i stället för med den 176.

Herr von Gegerfelt: Den anmärkning, som den siste talaren framställde, har varit föremål för öfverläggning inom Utskottet, men Utskottet har ansett den ej förtjena afseende. Medgifvas måste, att det nu ifrågasatta stadgandet närmare är att hänföra under rubriken "om skada genom fartygs ombordläggning" än under rubriken "om strandning och skeppsbrott"; men obestriddigt är ock att ej heller den förra rubriken är derå fullt tillämplig. Under densamma finnes nemligen ingen enda bestämmelse rörande skeppares personliga skyldigheter vid det inträffade olycksfallet. Då 176 § nu upptager hans så beskaffade skyldigheter med afseende å egna fartyget, synes mig samma § lämpligen kunna inrymma hvad han har att iakttaga med afseende å det främmande. Jag anhåller på denna grund om bifall till Lag-Utskottets förslag.

Herr Carleson: Den af Herr Wallenberg framställda anmärkningen synes mig vara ganska riktig. Sjölagen är uppställd i en sammanhängande följd af paragrafer, till antalet 322. För att lätta öfversigten af lagens innehåll, äro dessa §§ fördelade under vissa rubriker, såsom först om fartyg och redande deri, derefter om fartygs befälhafvare och vidare om besättning, om befraktning, bodmeri, skada genom fartygs ombordläggning, om strandning och skeppsbrott, så ock om skeppsfynd och strandvrak m. m. Ett i denna lag infördt stadgande, om hvad skeppare har att iakttaga vid sammanstötning med annat fartyg, skall man, *med ledning af rubrikerna*, sannolikt komma att söka i den afdelning af lagen, som uppgifver sig tala om hvad som är att iakttaga vid fartygs ombordläggning, en tilldragelse som sällan aflöper utan större eller mindre skada å ettdera fartyget eller bägge. Under denna rubrik innehåller den först förkommande paragrafen 171 endast, att "hvad befälhafvare har att iakttaga till *undvikande* af sammanstötning med andra fartyg, derom är särskildt stadgadt"; och lämpligen kunde såsom tillägg här införas det föreslagna stadgandet: "*stöter fartyg med annat samman*, åligger befälhafvare att lemna det andra fartyget, dess besättning och passagerare all hjälp etc." Detta stadgande synes bättre vara på sin plats der än i den följande afdelningen, "om strandning och skeppsbrott m. m.," der den först förekommande paragrafen, eller 176:te, börjar med orden "råkar fartyg, i sjönöd, skola befälhafvare och besättning göra allt hvad som står i deras makt, för att afvärja olycka och icke öfvergifva fartyget, så länge hopp om räddning finnes etc." Såväl rubriken som innehållet af de derunder innefattade paragraferna torde, i händelse det föreslagna stadgandet om hvad skeppare har att vid sitt fartygs sammanstötning med annat fartyg iakttaga mot det sist-

nämnda, möjligen föranleda det missförstånd, att nu ifrågakomna nya bestämmelse endast afsåge tillfällen, då sammanstötningen hade strandning, skeppsbrott eller sjönöd till följd.

Detta är visserligen efter utseendet en formel fråga af ganska liten vikt för den, som känner författningen i sin helhet, men för den stora allmänheten kan det icke vara likgiltigt att stadgandet införes under den rubrik, dit det rätteligen hör, och att under rubriken om strandning och skeppsbrott införes något, som icke afser sådana fall. Jag anhåller om återremiss i samma syftning som Herr Wallenberg.

Hans Excellens Herr Justitie-statsministern Adlercrentz: Förhållandet med det stadgande, som nu blifvit föreslaget att införas i Sjölagen, är att det egentligen icke rätt väl passar in på något ställe i lagen. Meningen var derföre också först att deraf bilda en särskild författning; men med afseende derpå att Sjölagen måste antagas vara i sin helhet känd af sjöfarande, ansågs det lämpligare att, om också med någon liten inkonsequens, införa detsamma i Sjölagen. Då uppstod emellertid den frågan, hvar det skulle föras in. Det låg nära till hands att föra in det under den afdelning, som handlar om fartygs ombordläggning och som gränsar intill det stadgande, der det nu blifvit infördt; men dervid mötte det förhållande, att samma kapitel handlar om *skada* genom fartygs ombordläggning och just genom första paragrafen i denna afdelning, som af den siste talaren citerades, afskiljes derifrån hvad befälhafvare har att iakttaga till undvikande af sammanstötning med andra fartyg. "Derom är särskildt stadgadt" heter det, och sedermera förekomma i afdelningen blott stadganden, huru den skada, som uppkommer, skall fördelas. Nästföljande afdelning handlar deremot i sin första § om, huru det skall förfaras, när fartyg är stadt i fara, hvad befälhafvare då har att iakttaga mot fartyg, personer och gods. Mig har det velat synas, att enligt ämnens inre beskaffenhet föremålet för ifrågavarande stadgande kommer närmast till det, hvarom i nyssnämnde § stadgas. Detta är anledningen till att stadgandet blifvit infördt här; och då detta tillvägagående blifvit lemnadt utan anmärkning så väl af Högsta Domstolen som af Lag-Utskottet, hemställer jag, att den nu gjorda anmärkningen icke måtte utgöra hinder för förslaget antagande.

Jag anhåller att få tillägga ett ord angående den af Lag-Utskottet föreslagna lydelsen af § 289, mom. 2. Deri förekommer en liten afvikelse från Kongl. Maj:ts förslag, i det Lag-Utskottet återupptagit det minimum af bötesstraff, som för närvarande finnes stadgadt i detta moment för de fall, hvarför straff nu äro der bestämda. I Kongl. Maj:ts förslag var detta minimum borttaget med afseende derpå, att vissa fall skulle kunna, såsom paragrafen nu formulerades, blifva föremål för dess tillämpning, dervid förseelsen befunnas så lindrig, att 100 R:dr böter vore ett för högt straff. Jag anser derföre, att Kongl. Maj:ts förslag eger företräde framför Utskottets, men då förändringen är så obetydlig, och Lag-Utskottets samtliga ledamöter, med undantag af en, funnit det vara bättre att hafva ett så-

dant minimum bestämdt, finner jag, för min del, icke skäl att nu motsätta mig förändringen.

Herr Carleson: Jag anhåller att få uppläsa den paragraf, eller 171 §, som börjar afdelningen "Om skada genom fartygs ombordläggning." Den lyder sålunda: "Hvad befälhafvare har att iakttaga till undvikande af sammanstötning med andra fartyg; derom är särskildt stadgad." Skulle det vara olämpligt att här införa ett så lydande moment som nu blifvit föreslaget: "Stöter fartyg med annat samman. åligge befälhafvare etc. etc.?" Måne det icke passar bättre der, än såsom ett nytt moment till den under afdelningen "Om strandning och skeppsbrott" först förekommande §, eller den 176:te, hvilken börjar med orden: "Råkar fartyg i sjönöd etc. etc.?"

I afseende å Herr Justitie-statsministerns anmärkning vid Utskottets redaktion af andra momentet i § 289, tillåter jag mig erinra, att Kongl. Maj:ts proposition innefattar, utan motivering, ett förslag till ändring af den nu gällande bestämmelsen "att befälhafvare som lemnar fartyg när det är stad i fara, utan att iakttaga hvad 176 § stadgar eller hvad i öfrigt åligger honom som en god sjöman, straffes med böter från och med etthundra till och med femhundra R:dr, eller med fängelse från och med en månad till och med två år." Den omredaktion, som regeringen föreslagit, för att få en passande bötesbestämmelse för ett nytt brott, har föranledt en opåkallad och onödig ändring i förut befintliga straffbestämmelser för andra brott; och jag tror, att deri kan ligga ett särskildt skäl för den af Utskottet förordade ändringen af regeringens förslag.

Friherre Sprengtporten: I en tid då så stora olyckor på sjön inträffa genom ombordläggning, kan jag, för min del, icke hafva något emot ifrågavarande förslag; men det måste vara för en hvar klart, att denna lag berör internationela rättsförhållanden, och det hade därför varit upplysande, om Lag-Utskottet, som icke kan vara okunigt om hvad den internationela rätten i detta fall innehåller, meddelat detsamma; ty denna lag skall naturligen gälla icke blott för svenska fartyg, som sammanstöta med svenska fartyg, utan äfven vid sammanstötning emellan svenska och främmande fartyg. Det vore väl om denna skyldighet för befälhafvare blefve tydligt och bestämdt föreskrifven i båda dessa fall. Skulle det vara förhållandet, att ingen lag är stadgad i detta hänseende i den internationela rätten, skulle det möjligen kunna och böra gifva anledning till meddelanden i diplomatisk väg. Jag får därför, då återremiss blifvit yrkad, instämma deri och anhålla, att Lag-Utskottet ville upplysa Kammaren, om hvad den internationela rätten i detta fall stadgar.

Herr Wallenberg: Då Lag-Utskottets vice Ordförande, som behagade besvara min invändning, här yttrat, att detta stadgande är närmare att hänföra under den rubrik, som jag föreslagit, än den af Utskottet föreslagna, har jag i detta medgifvande en anledning till att göra en förnyad framställning om återremiss. Det är nu två aktade domare, som yttrat sig i den syftning, att stadgandet kan stå

på ett annat ställe och att det derföre icke behöfde återremitteras; men jag ber få fästa uppmärksamheten på, att man måste se lagen äfven från deras synpunkt som skola lyda densamma; och om blott en enda skeppare blefve dömd efter den föreslagna lagen och hyste under hela sin återstående lifstid den öfvertygelsen, att han blifvit orättvist dömd, ty det var *icke* strandningsfall, utan *ombordläggning* i öppen sjö, är detta mera ledsamt än att flytta ifrågakvarande moment under sin rätta rubrik.

Herr von Gegerfelt: Såsom skäl för flyttningen af detta moment under en annan rubrik har åberopats, att en skeppare derigenom skulle lättare få reda på detsamma, men giltigheten af ett sådant skäl vågar jag helt och hållet bestrida. En skeppare måste framför allt på förhand göra sig underrättad om, hvad han har att iakttaga med afseende å sitt eget fartyg när det kommer i fara; och kan icke gerna trygga sig vid beräkningen att då efter rubrikerna i sjölagen uppsöka de stadganden härom som böra lända honom till efterrättelse. Enär dessa stadganden sålunda måste antagas vara väl bekanta, och han vid deras studerande ej gerna kan förbise i sammanhang dermed meddelade föreskrifter om hans förbindelser med afseende å påsegladt fartyg, torde från denna synpunkt öfvervägande skäl finnas för bibehållande åt föreslagna nya moment å dess nuvarande plats. Högsta Domstolen har lemnat denna redaktion utan anmärkning och Andra Kammaren har redan antagit densamma. Vid sådant förhållande tror jag det icke vara skäl till någon återremiss utan får hemställa om bifall till Utskottets förslag.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad samt Herr Grefven och Talmannen upptagit de derunder gjorda yrkanden å dels bifall till Lag-Utskottets förevarande utlåtande dels återremiss deraf; framställde Herr Grefven och Talmannen proposition på bifall till utlåtandet och, då dervid svarades många ja jemte några nej, förklarade sig hafva funnit ja öfvervägande.

Föredrogs ånyo och bifölls Lag-Utskottets den 18 och 20 dennes bordlagda utlåtande N:o 7, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition angående reglering af biskopslönen i Lunds stift.

Föredrogs men begärdes af flere ledamöter ånyo på bordet Stats-Utskottets den 20 dennes bordlagda utlåtanden:

N:o 11, med anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition om anvisande af medel för Sveriges deltagande i 1876 års verldsutställning i Philadelphia;

N:o 12, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition angående upphörande af optionsrätt till arrende af landtstatsboställe, som efter

indragning till statsverket för dess räkning för första gången ut-
arrenderas;

N:o 13, angående regleringen af utgifterna under Rikstatens Första
Hufvudtitel;

N:o 14, angående regleringen af utgifterna under Riksstatens An-
dra Hufvudtitel;

N:o 15, angående regleringen af utgifterna under Riksstatens
Tredje Hufvudtitel.

Föredrogs och lades till handlingarne Stats-Utskottets den 20
dennes bordlagda memorial N:o 23, i anledning af Statskontorets under-
dåniga berättelse angående statsverkets spanmålsrörelse, undsättnings-
fonden och f. d. magasinsfonden.

Föredrogs men begärdes af flere ledamöter änyo på bordet Lag-
Utskottets den 20 dennes bordlagda utlåtande N:o 9, i anledning af
Kongl. Maj:ts nådiga proposition med förslag till förordning angå-
ende förändradt sätt för offentliggörande i kyrka af allmänna för-
fattningar och kungörelser samt enskilda tillkännagifvanden.

Kammaren åtskildes kl. $\frac{1}{2}$ 1 e. m.

In fidem

O. Brakel.